

انديشكده زاويه

رصد ویژه

شكاف در چتر امنیتی غرب؛ واكاي ابعاد و پيامدهای توافق دفاعی مکه

انديشكده مطالعات راهبردی زاويه

شماره (۱)

مرداد ۱۴۰۵

شناسنامه نشریه

- صاحب امتیاز ناشر: اندیشکده زاویه
- سردبیر: حمید خوش آیند
- مدیر اجرایی: دکتر طاهره پورغلامی
- حروفچین و صفحه‌آرا و طراح جلد: مرضیه روشن‌روان
- ناشر: اندیشکده زاویه
- سال انتشار: تابستان ۱۴۰۵
- شمارگان: انتشار محدود

کلیه حقوق این اثر متعلق به اندیشکده زاویه (مطالعات حوزه فقاهت جنوبی، ترکیه، روسیه، کریدورها و انرژی) است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

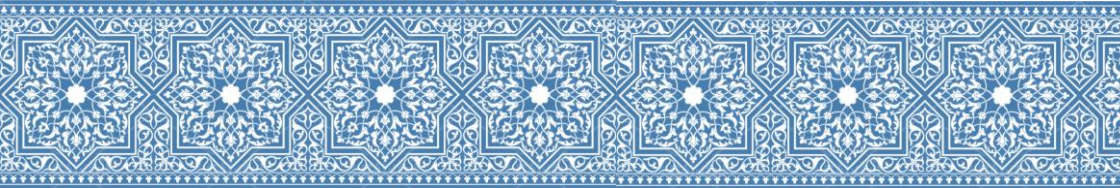
«بولتن رصد ویژه» اندیشکده مطالعات راهبردی زوایه، تلاشی نظام‌مند برای واکاوی لایه‌های زیرین تحولات ژئوپلیتیک در محیط پیرامونی ایران است؛ از قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی تا ترکیه، روسیه و پهنه کریدورهای حیاتی. در دورانی که نظم‌های امنیتی با سرعتی بی‌سابقه در حال بازچینی هستند، ما بر آنیم تا فراتر از پوشش‌های خبری معمول، با نگاهی راهبردی به واکاوی تحولات راهبردی، رقابت‌های انرژی و موازنات نوین در قفقاز جنوبی، ترکیه، روسیه، کریدورها و موضوعات مرتبط بپردازیم.

در هر شماره، تیم تحلیلی زوایه با پایش روزانه منابع معتبر بین‌المللی و منطقه‌ای، عصاره‌ای از جریان‌های در حال تکوین را برای تصمیم‌سازان و تحلیلگران استخراج می‌کند. این بولتن صرفاً یک گزارش رصد نیست؛ بلکه ابزاری تحلیلی برای درک پیوستار تحولات، از منازعات قفقاز تا بازیگری در کریدورهای میانی است. هدف ما در زوایه، ارائه دقیق‌ترین چشم‌انداز از واقعیت‌های میدانی است تا مخاطبان این بولتن بتوانند با تکیه بر اطلاعات متقن، تصمیمات راهبردی خود را بر پایه‌ای استوار بنا نهند.

فهرست مطالب

آسوشیتدپرس: امضای توافق دفاعی مهم میان عربستان سعودی، ترکیه و پاکستان.....	۷
گلوبال تایمز: پیام پیمان دفاعی مکه برای واشنگتن.....	۸
المانیتور: آیا پیمان دفاعی مکه می‌تواند ایران را بازدارد.....	۱۰
سی‌ان‌ان: عربستان سعودی در پی جنگ ایران به سراغ پیمان دفاعی تاریخی رفت.....	۱۱
عرب‌ویکی: توافق دفاعی جدید در بحبوحه آشفتگی منطقه‌ای.....	۱۲
الجزیره: توافق دفاعی مکه و معنای آن برای نقش آمریکا.....	۱۳
کاتیمیرینی: نگرانی آتن از پیمان دفاعی ترکیه عربستان پاکستان.....	۱۳
جمع‌بندی.....	۱۴

شکاف در چتر امنیتی غرب واکاوی ابعاد و پیامدهای توافق دفاعی مکه

آسوشیتدپرس: امضای توافق دفاعی مهم میان عربستان سعودی، ترکیه و پاکستان

آسوشیتدپرس در یادداشتی نوشت که «توافق دفاعی مشترک مکه» سه کشور با اکثریت جمعیت مسلمان سنی را در کنار یکدیگر قرار داده است: عربستان سعودی، نفت خیز، پاکستان دارای سلاح هسته‌ای و ترکیه که دومین ارتش بزرگ ناتو را در اختیار دارد و صنعت دفاعی آن نیز با سرعت در حال رشد است. به نوشته این رسانه، این توافق در شرایط افزایش بی ثباتی منطقه‌ای و در فضای ناشی از جنگ در ایران، می‌تواند به تقویت همکاری و بازدارندگی میان این سه کشور منجر شود.

آسوشیتدپرس یادآور شد که عربستان سعودی، با توجه به آسیب‌دیدگی زیرساخت‌های حیاتی و تأسیسات نفتی‌اش در جریان جنگ ایران، به دنبال متنوع‌سازی مشارکت‌ها و همکاری‌های دفاعی خود بوده است. این توافق همچنین نشان‌دهنده سطح تازه‌ای از همگرایی میان ریاض و آنکارا است؛ روابطی که تنها چند سال پیش، از جمله به دلیل قتل جمال خاشقجی در استانبول، به شدت پرتنش بود.

عبدالله خان، تحلیلگر دفاعی پاکستانی، این توافق را نتیجه طبیعی دهه‌ها روابط راهبردی میان پاکستان، عربستان سعودی و ترکیه دانست و گفت تغییر محیط امنیتی منطقه و تحول ماهیت جنگ‌ها، نیاز به همکاری نزدیک‌تر را افزایش داده است. او افزود این سه کشور ظرفیت‌های مکملی را به همراه می‌آورند: تجربه نظامی پاکستان در مدیریت شدید تنش، قدرت اقتصادی و نفوذ منطقه‌ای عربستان سعودی، و فناوری پیشرفته دفاعی و توان صنعتی ترکیه.

در مقابل، عبدالرضا داوری، تحلیلگر ایرانی و سیاستمدار پیشین، تهدید ناشی از این پیمان را برای تهران کم‌اهمیت دانست و با اشاره به توان ایران در ایستادگی در برابر آمریکا و اسرائیل، تأکید کرد که این توافق در مقایسه با فشارهای موجود، تغییر تعیین‌کننده‌ای ایجاد نمی‌کند.

اوزگور اونلو حصارچیکلی، مدیر دفتر آنکارای اندیشکده ژرمن مارشال فاند نیز گفت این توافق بازتاب نگرانی مشترک سه کشور درباره چندپارگی منطقه‌ای، درگیری‌های داخلی و گروه‌های مسلح غیردولتی است و نشان‌دهنده تمایل فزاینده آنان برای دستیابی به ثبات بیشتر در منطقه است.

گلوبال تایمز: پیام پیمان دفاعی مکه برای واشنگتن

گلوبال تایمز در یادداشتی نوشت که امضای پیمان دفاعی مشترک میان عربستان سعودی، پاکستان و ترکیه در مکه توجه تحلیل‌گران جهانی را جلب کرده است. این رسانه تأکید کرد که برخی رسانه‌های غربی بلافاصله آن را یک پیمان «به سبک ناتو» توصیف کردند، اما از نظر کارشناسان این مقایسه در حال حاضر شتاب‌زده است.

به‌نوشته این روزنامه، این توافق سه‌جانبه هرچند تعهد دفاع جمعی را مطرح می‌کند، اما فعلاً بیشتر یک چارچوب سیاسی یا «بیانیه نیت» است و فاقد ساختار فرماندهی نظامی یکپارچه، لجستیک مشترک و سازوکارهای نهادی یک اتحاد نظامی آزموده‌شده است. با این حال، اهمیت ژئوپلیتیک آن قابل چشم‌پوشی نیست، زیرا یک قدرت مالی و نفتی، یک قدرت هسته‌ای و یک ارتش بزرگ ناتو را در یک ساختار امنیتی واحد گرد آورده است.

گلوبال تایمز سه پیامد اصلی برای این پیمان برشمرد:

✓ **تنوع‌بخشی به شرکای امنیتی** و کاهش وابستگی مطلق کشورهای خلیج فارس به واشنگتن؛

✓ **ارتقای نقش ترکیه** از بازیگری حاشیه‌ای در ناتو به معمار امنیتی برجسته در جهان اسلام؛

✓ **تغییر در موازنه با ایران** و افزایش احتمال واکنش‌های متقابل.

این رسانه همچنین نوشت پیام اصلی این پیمان برای آمریکا روشن است:

کسری اعتماد به چتر امنیتی ایالات متحده آشکار شده است. به‌زعم گلوبال تایمز، ریاض با امضای این توافق در حال مدیریت ریسک و کاهش وابستگی به واشنگتن است. در نتیجه، آمریکا در برابر دو گزینه دشوار قرار می‌گیرد: یا با تضمین‌های جدید مداخله کند و راهبرد کاهش حضور خود را نقض نماید، یا واکنشی نشان ندهد و نفوذ باقی‌مانده‌اش را از دست بدهد.

المانی‌تور: آی‌پی‌مان دفاعی مکه می‌تواند ایران را بازدارد

المانی‌تور در یادداشتی نوشت که توافق دفاعی مشترک عربستان سعودی، ترکیه و پاکستان در مکه، حمله به هر یک از اعضا را حمله به همه تلقی می‌کند. این رسانه بر جنبه نمادین توافق تأکید کرد و آن را گردهم‌آیی سه قدرت برجسته سنی دانست: ترکیه به‌عنوان عضو ناتو، پاکستان به‌عنوان تنها قدرت هسته‌ای جهان اسلام و عربستان به‌عنوان متولی اماکن مقدس اسلامی.

به‌نوشته المانی‌تور، هدف اصلی این پیمان تقویت بازدارندگی عربستان در برابر ایران، گروه‌های همسو با تهران در عراق و حوثی‌هاست؛ به‌ویژه با توجه به آسیب‌پذیری عربستان در برابر تهدیدهای هم‌زمان در تنگه هرمز، باب‌المندب و دریای سرخ. این توافق از ائتلاف دریایی جدید عربستان در دریای سرخ جداست، اما می‌تواند به استقرار نیروها و تجهیزات ترکیه و پاکستان در خاک عربستان بینجامد.

المانی‌تور با اشاره به تکذیب ریاض درباره ماهیت فرقه‌ای یا ضدکشوری این پیمان، نوشت که ناظران آن را اقدامی برای مهار نفوذ ایران می‌دانند. در عین حال، اسرائیل نیز ممکن است این توافق را تهدیدی علیه خود تلقی کند، به‌ویژه با توجه به وخامت روابطش با ترکیه و امکان دشوارتر شدن روند عادی‌سازی روابط عربستان و اسرائیل.

با این حال، این رسانه کارآمدی واقعی پیمان را محل تردید دانست و نوشت که بعید است ترکیه و پاکستان در حملات مستقیم علیه حوثی‌ها یا ایران وارد شوند، زیرا چنین اقدامی آنها را مستقیماً در برابر تهران قرار می‌دهد. در مجموع،

از نگاه المانیتور، این توافق بیش از آنکه مقدمه جنگی تهاجمی باشد، ابزاری برای نمایش قدرت، تقسیم مسئولیت امنیتی و بازدارندگی است.

سی‌ان‌ان: عربستان سعودی در پی جنگ ایران به سراغ پیمان دفاعی تاریخی رفت

سی‌ان‌ان در گزارشی نوشت که عربستان سعودی با امضای یک پیمان دفاعی مشترک به سبک ناتو با ترکیه و پاکستان در مکه، در تلاش است خلا‌های امنیتی خود را در برابر تهدیدهای فزاینده ایران پوشش دهد. در این توافق تصریح شده است که «حمله به یکی، حمله به همه» تلقی می‌شود.

این رسانه نکات کلیدی توافق را چنین برشمرد:

✓ **هدف راهبردی:** تقویت بازدارندگی جمعی در برابر حملات احتمالی

ایران و گروه‌های نیابتی آن در عراق و یمن؛

✓ **تشکیل بلوک قدرت:** ایجاد یک جبهه نظامی متحد به رهبری قدرت‌های

سنی؛

✓ **پیچیدگی‌های عملیاتی:** ابهام در میزان تعهد ترکیه و پاکستان به ورود در

جنگ مستقیم؛

✓ **پیام به تهران:** هشدار درباره گسترش دامنه هرگونه حمله بزرگ علیه

عربستان؛

✓ **واکنش ایران:** بی‌اعتبار دانستن توافق و تأکید بر اینکه امنیت عربستان

با توافق‌های کاغذی تأمین نمی‌شود.

سی‌ان‌ان در مجموع این پیمان را تلاشی برای ایجاد لایه‌ای تازه از حفاظت برای ریاض دانست که فراتر از چتر امنیتی سنتی ایالات متحده عمل می‌کند.

عرب‌ویکلی: توافق دفاعی جدید در بحبوحه آشفتگی منطقه‌ای

عرب‌ویکلی نوشت که عربستان سعودی، پاکستان و ترکیه در مکه توافق دفاعی مشترکی امضا کردند؛ توافقی که سه متحد سنی مذهب آمریکا را در شرایط تشدید درگیری‌های منطقه‌ای در کنار هم قرار می‌دهد.

یک مقام ترکیه‌ای به این رسانه گفت این توافق ماهیت دفاعی دارد، علیه هیچ بازیگر مشخصی جهت‌گیری نشده، برای دیگر کشورهای منطقه نیز باز است و هیچ‌یک از ترتیبات دوجانبه یا چندجانبه موجود را لغو نمی‌کند.

عرب‌ویکلی نوشت این سه کشور به‌طور ویژه نگران تهدیدهای ایران و نیز موضع نظامی تهاجمی‌تر اسرائیل هستند، آن هم در شرایطی که آمریکا در مهار آشفتگی منطقه‌ای با دشواری روبه‌روست. عبدالعزیز صقر، رئیس مرکز پژوهش‌های خلیج فارس، این نشست را از نظر نماد سیاسی مهم دانست و گفت آنچه اهمیت دارد تمایل فزاینده قدرت‌های منطقه‌ای و قدرت‌های میانه برای هماهنگی نزدیک‌تر در مسائل امنیتی است.

منصور احمد نیز با اشاره به ظرفیت‌های دفاعی ترکیه و پاکستان و توان مالی عربستان سعودی، این همکاری را دارای امکان تقویت وزن جمعی سه کشور در حوزه‌های دیپلماتیک و دفاعی توصیف کرد.

الجزیره: توافق دفاعی مکه و معنای آن برای نقش آمریکا

الجزیره به نقل از کریستیان کوتس اولریشن نوشت که کشورهای منطقه بیش از یک دهه است درباره قابل اعتماد بودن شراکت امنیتی آمریکا تردید دارند. او تأکید کرد که آغاز عملیات نظامی علیه ایران، نحوه ادامه جنگ و تلاش‌های پراکنده برای حل و فصل آن، این تردیدها را بیشتر کرده و روند متنوع‌سازی روابط امنیتی را سرعت بخشیده است.

سینا توسی نیز گفت این توافق یکی از نخستین نشانه‌های مهم ژئوپلیتیکی است که نشان می‌دهد نظم منطقه‌ای در نتیجه جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران در حال بازطراحی است. او افزود این توافق بیش از آنکه صرفاً یک ائتلاف نظامی رسمی باشد، نشان‌دهنده بازاندیشی کشورهای منطقه در مفهوم امنیت است.

یاسمین فاروق نیز تأکید کرد که این سه کشور شرکای آمریکا هستند و هیچ چارچوبی نمی‌تواند جایگزین کامل ایالات متحده شود. او افزود نباید این پیمان را گامی در جهت تشدید رویارویی با ایران دانست، زیرا هر سه کشور عموماً خواستار میانجیگری و تنش‌زدایی بوده‌اند.

کاتیمرینی: نگرانی آتن از پیمان دفاعی ترکیه عربستان پاکستان

روزنامه یونانی کاتیمرینی نوشت که توافق دفاعی جدید میان ترکیه، عربستان سعودی و پاکستان نگرانی‌هایی را در آتن ایجاد کرده است. این روزنامه نوشت که این توافق می‌تواند محاسبات راهبردی یونان در خلیج فارس را، با وجود سال‌ها تلاش برای نزدیکی به ریاض، دستخوش تغییر کند.

کاتیمیرینی این تحول را «تغییر غیرمنتظره برای آتن» توصیف کرد و افزود یونان از نزدیک تحولات مربوط به همکاری‌های منطقه‌ای پیرامون ایران را دنبال می‌کرد، اما پیش‌بینی نمی‌کرد این روند به توافق دفاعی رسمی با کمک‌های نظامی متقابل تبدیل شود.

این روزنامه همچنین این توافق را به نگرانی‌های گسترده‌تر آتن درباره استراتژی منطقه‌ای بلندمدت خود، به‌ویژه کریدور اقتصادی هند-خاورمیانه-اروپا (IMEC)، پیوند زد. به‌نوشته کاتیمیرینی، یونان از این کریدور حمایت کرده و تلاش کرده خود را در طرح‌های اتصال هند به اروپا از طریق خاورمیانه تثبیت کند، اما مشارکت ریاض در چارچوب دفاعی جدید می‌تواند این محاسبات را پیچیده‌تر سازد.

کاتیمیرینی همچنین به حضور نظامی یونان در ینبع عربستان سعودی اشاره کرد؛ جایی که واحد یونانی در حفاظت از زیرساخت‌های انرژی در اطراف بندر و پالایشگاه‌ها نقش دارد.

جمع‌بندی

برآیند گزارش‌ها و تحلیل‌های منتشرشده از سوی رسانه‌ها و اندیشکده‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که «توافق دفاعی مکه» در افکار عمومی و محافل تحلیلی جهان به‌عنوان تحولی مهم در معماری امنیتی غرب آسیا ارزیابی شده است. بخش مهمی از این ارزیابی‌ها بر سه محور متمرکز است: تردید نسبت به چتر امنیتی آمریکا، تلاش کشورهای منطقه برای تنوع‌بخشی به شراکت‌های امنیتی، و پیامدهای این توافق برای موازنه با ایران و اسرائیل.

